

lehen antolatu behar genuke kulturgintzari eta kultur politikari buruzko eztabaida.

INAKI IRAZABALBEITIA

DIRULAGUNTZA INSTITUZIONALAK, MISERIA BANATZEKO BIDEA?

Diru-kontuak izango ditut mintzagai, euskalgintzaren diru-kontuak hain justu. Urte bukaeran gaude, 12 hilabeteko jarduera burutzen eta geurtzekoa prestatzen. Betiko zalantza begien aurrean hala ere, «Aurtengoa egin dugu, hurrengokoa egiten moldatuko al gara?» galderaren gibelean ez da normalean elkartearen jarduerari buruzko kezka edo egoneza egoten, proiektuak eta asmoak gauzatzeko baliabide ekonomikoen zalantza baizik.

Gure erakunde publikoak (governuak eta diputazioak) lanean ari dira duela urte-mordoaz geroztik eta kultur eragileen artean laguntza ekonomikoak banatzen. Egokiak al dira laguntza horiek? Puntu honetan iritzi bat baino gehiago egongo da noski. Ematen dutenek horrela uste izango dute, seguruenik. Jasotzaile garenok, ordea, ez dut uste horren iritzi baikorra dugunik.

Egia esan, euskalgintzan gabiltzanok euskal erakunde publikoak lanean hasi baino diru gehiago dugu orain eta, oro har, diru gehiago ematen zaio kulturari. Alabaina, beharrak ere handiagoak dira, kultur agenteak izugarri ugaritu baitira.

Laguntza horiek honako ezaugarriak dituzte, oro har:

1) Eginiko produktu edo zerbitzu baten truke ematen dira. Kultur erakundeek bere helburuak betetze hutserako dirulaguntzarik ez dute jasotzen. Zerbait aurkeztu behar dute, bedi argitalpen bat, jardunaldi bat edo beste zerbait fisikoa. Erakunde horrek euskalgintzari egiten dion ekarpen ukiezinezkoak ez du laguntzarik. Kultur erakundeei ez zaie, gaztelaniazko esaldia aplikatuta, «*por ser vos quien sois*» laguntza ekonomiko-

rik ematen. Euskaltzaindia izan daiteke akaso salbuespen bakarra. Beraz, kultur erakundeak urtero zerbait ukigarria ekoiztu behar du erakundeen laguntza jasotzeko.

Egoera horrek noski, aje nabarmenak ditu. Batetik, kultur erakundeei, nazio-mailako ez ari naiz bereziki, munta eta epe luze-ko proiektu eta asmoak aurrera ateratzeko bide handirik ez die ematen. Egunero kotasunaren zurrunbiloan harrapatuak gelditzeko aukera guztiak dituzte, horratio. Bestetik, zenbait unetan behar-beharrezkoak diren hausnarketarako atsedenaldiak hartzea nekeza edo ezinezkoa egiten du. Irauteko produzitu egin behar duzu, nahiz eta egunean egunean produzitu behar horrek epe luzerako ondorio txarrak izan ditzakeen akaso.

Beraz, kultur erakundeak sendotzeko erakunde publikoek dirulaguntzak nahierara ematea kontuan hartu beharko lukete; produktu jakin eta ukigarri bat egitearen truke emango ez liratekeenak, hain justu. Laguntza horiek herri hau egituratzearen aldetik lehentasunezko diren kultur erakundeak bultzatuko lituzkete. Horiek bestelako patxada eta lasaitasuna emango lieke kultur erakundeei.

2) Programa definituen arabera «kafea guztientzat» formula erabiltzen da. Programa konkretu eta zehatzen arabera (EIMA, EULI eta gainerakoak) dirulaguntzak bideratzeak, abantaila nabarmenak ditu ematen duenarentzat zein hartzen duenarentzat. Lehenarentzat, eskatzen duten guztiei emateko modua duenez, denak nahikoa pozik edo uzteko bidea du. Bigarrenek bestetik, beti zerbait jasoko dutela badakite.

Modu honetako programak beharrezkoak badira ere, aje nabarmena daukate: kalitate-kontrola bigarren mailako auzia da. Bi adibide ipiniko ditut. Ikasmaterialgintza laguntzeko EIMA programetan kalitatea kontrolatzen da: eduki- eta hizkuntza kontrol zorrotzak daude. Alabaina, inpresio- edo irudi-kalitatea kontrolatzen al da? Zenbait argitalpenen itxura eskaxari begira ez dirudi. Bestetik, Eusko Jaurlaritzako Kulturara Sailak liburugintzarako laguntzak ematen ditu urtero-urtero; argitaratzen diren liburuetatik hainbat ale erosten ditu (liburu guztien ale-kopuru berdintsua). Itxuraz, erosketa egiteko, la-

guntza emateko hain justu, liburuaren kalitatea, edukizkoa, hizkuntzazko zein inpresiozkoa, bigarren mailako gauza da.

Kalitatea saritzeari guztiz beharrezkoa deritzot. Pasa dira garaiak euskaraz egiten den oro lagundu beharrekoak. Alor askotan masa kritikoa gainditu dugu eta ondorioz beste parametro batzuk usatu behar dira kultur produktuak laguntzeko orduan. Kalitateak eta bikaintasunak behar dute izan kontuan hartu beharreko parametro berriak¹. Ondo eta txukun lan egiten duenak, aurrera egiten saiatzen denak eta bezeroari produktu zaindua eskaintzen dionak behar du lehenetasuna izan gero eta urriagoa den kulturarako diru publikoa jasotzeko unean. Horrek noski, diskriminatu beharra ekarriko du, baina diskriminazio hori euskal kulturarentzat positiboa izango delakoan nago.

Erakunde publikoak aukeratu beharrean izango dira, baina horretarako daude, besteak beste.

3) Kulturari banatutako dirua gero eta urriagoa da. Hortxe dago gakoa. Kulturgintzan dihardugun agenteen artean banatzeko gero eta diru gutxiago dago. 1996ko Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailaren ohizko jarduerarako aurrekontuak % 5 murriztu dira.

Murrizketa-politika horren aurrean ez nago, bistakoa denez, ados. Orain, kulturgintza erdiru-beharrak duela urte batzuetakoak baino handiagoak dira, besteak beste jarduera gehiago daudenez, eskatzaile gehiago dagoelako. Esaterako, herrietako aldizkariak ugaltzeak (eta hori oso ona da euskal kulturarentzat bidenabar), aldizkari nazionaleri diru gutxiago banatzea ekarri du, hauek bien bitartean edukiez zein itxuraz hobetzeko ahalegin handia egin dutelarik.

Kulturak bihurtzen du populazio bat herri eta euskaldunok herri izan nahi badugu kultur ekoizpen sendoa behar dugu. Ez dirudi gure politikariek hori aplikatzen dutenik eta egoera ekonomikoa estutzen denean, murrizketak beti kulturaren aldetik datoz. Jarduera publikoaren alor batzuek ukiezinak dirudite diru-murrizketak aipatzen direnean eta ez noa Ramon Labaienen tankearen adibidea berriro aipatzera. Gure

politikariek aukera bat egin dute jada herri honetarako inportantea zer den erabakitzeko unean, aurrekontuetan islatatzen dena. Horrek egingo al gaitu herri? Ez dut uste.

Diru-baliabideen murrizketa gorago aipatu dudan kalitatearen faktorea kontuan hartzeko beste arrazoi bat da.

4) Dirulaguntzak oro har, proiektu eta lan konkretuen truke ematen direnez, horiek egiteko atzean dagoen azpiegitura ez da kontuan hartzen. Gipuzkoako Diputazioak EIMA programan parte hartzen duten editoreei ematen diena da salbuespena.

Kultur produktuak, edozein produktu legez, ez dira hutsetik sortzen eta horren produkzioa ahalbidetu duen talde bat dago gehienetan. Talde horrek hainbat egitura juridiko izango ditu, hala nola sozietate anonimo edo kultur elkarte. Azken finean, enpresa koizkor bat da eta horren kariaz azpiegitura bati eutsi behar dio. Ez dirudi hori gure arduradun politikoen gogoan dagoenik. Sarritan zera ematen du: arduradun politikoen duela hogeituro urteko euskal kulturaren agenteen irudia dutela buruan, alegia, zoko batean bildutako lau «zoro» eta agente horiek enpresa moderno izan daitezkeenik ez zaiela otu ere egiten.

Egun, zorionez, euskalgintzan dihardugun talde asko eta asko enpresa moderno koizkorak gara (egitura juridikoa edozein dela ere) horiek dituzten arazo guztiekin eta gainera, teknologia modernoak aplikatzen aitzindari izan gara maiz.

Alabaina, ez gaituzte enpresatzat hartzen. Berrikuntza teknologikorako edo eraginkortasuna handitzeko edozein enpresak dirua jasotzeko erabiltzen dituen programetan parte hartu nahi dugunean ateak itxita dauzkagu, batzuetan *de jure* beste batzuetan *de facto*.

Laburtuz, kultur sailtan ez dituzte kultur enpresen azpiegitura-edo berrikuntza-gastuak kontuan hartzen eta industri sailtan, hori bestelako enpresekin egiten dutenek hain zuzen ere, ez gaituzte enpresa edo industriadat hartzen.

5) Urte hasieran aurrekontua berdintzeko zer egin behar dugun aipatzen dugunean «ate joka» hasi behar dugula diogu gure artean, horixe baita egiten dugunaren irudi erreala: kulturarako dirutxoak dituen batengandik beste batengana jo.

Gure herriak pairatzen duen egituraketa politiko aldrebesaren ondorioa da hori. Nafarroako Gobernuari, Eusko Jaurlaritzari eta herrialde historikoen diputazioen kultur arduradunei egin behar zaie bisita. Gainera, politika bateraturik ez dago. Bakoitzak bere aldetik jotzen du. Gipuzkoako Diputazioak Euskal Herri osoko kulturgintzaren zati pisuzko bat diruz laguntzen du batetik eta bestetik Bizkaiako Diputazioan bizkaitarra ez denak edo jarduera nazionala duenak nekez lortuko du sosisik ikustea. Ez dirudi honek bada, kulturgintzarako egoerarik suspergarriena. Dena dela, horretan ez dugu herritarrok hoberenik, beren konpetentzia, ahalbide eta ardura definitu ez dituzten arduradun politikoez baizik.

Zergatik finantzatu behar ditugu gipuzkoarrok gainerako euskal herritarren kultur jarduerak, beraien agintari politiko zuhurrek guri ukatzen dizkigutenean gipuzkoarrak garelako? Ez nago ni Gipuzkoako Diputazioaren politika horren kontra, herri bat omen garelako besteak beste, baino memelo-aurpegia jartzen zait maiz, zenbait erantzun jasotzen ditudanean gainerako diputazioetan.

Hausnarketarako puntu batzuk jarri nahi izan ditut mahai gainean, besterik gabe, hobeto formula zitezkeenak akaso, baina horrek lan asko (ez-produktibo?) eskatuko luke eta biritzeko produktu fisikoak produzitu behar ditugu.

1. Kalitatearen beharrari buruz, oso interesgarria da Pedro Migel Etxeniketik «Gizartearen eta Zientziaren Arteko Lotura» artikuluan egiten duen azalpena. *Uztaro*, 15, 17-36 or.

JOXEMARI ITURRALDE

EUSKAL LITERATURA EMIGRAZIOAN ETA EXILIOAN

Urterota euskal kulturaren alorrean ospatzen den eginkizun interesgarrienetakoa dugu Galeuzka. Eta ez da idazleen intereseko soilik izaten, zeren azken finean literaturarekin batera hainbat gai ezberdin aztertzen baita, hasi soziologiatik segi historiarekin eta sarritan politikarekin amaitzen delarik.